

LIBRIS

We know
books

Andrei Drăgulescu

Rostul și înfruntarea ispitelor în viața duhovnicească

Colecția Rugul Aprins - 30
Făgăraș – 2026

I. Fundamente ascetice și psihoterapie duhovnicească

1. Asceza sau psihoterapia ortodoxă / 5

1.1 Definiție / 5

1.2 Asceza în viața primilor oameni / 7

1.3 Chipul lui Dumnezeu / 8

1.4 Refacerea chipului lui Dumnezeu în om / 9

2. Cei 3 uriași ce merg înaintea păcatelor / 13

2.1 Necunoașterea / 14

2.2 Uitarea / 16

2.3 Nepăsarea / 18

2.3.1 Mântuirea numai prin credință / 21

2.3.2 Apocatastaza / 23

II. Ispitele fundamentale și lupta cu ele

3. Ispita și rostul ei duhovnicesc. Treptele împătimirii / 27

3.1 Ce este ispita? Definiție și mecanisme / 27

3.2 Rostul ispitelor în viața duhovnicească (discernere, îndreptare, încercare, întărire, smerenie) / 28

3.3 Imaginația / 31

3.4 Momeala / 32

3.5 Însoțirea, căderea, robirea / 34

4. Cele opt ispite fundamentale / 37

4.1 Ispita de sus (orgoliul spiritual/râvna fără măsură)/37

4.2 Ispita de jos (lenevire duhovnicească/indiferență)/40

4.3 Ispita din față (risipire în lume /griji și închipuiri)/42

4.4 Ispita din spate (nostalgia păcatului / vinovăția trecutului) /45

4.5 Ispita din stânga (împietrirea inimii / relativism moral) / 47

4.6 Ispita din dreapta (habotnicie; fundamentalism; înșelare) / 50

4.7 Ispita din afară (ispitirea prin simțuri) / 61

4.8 Ispita dinlăuntru (patimi ascunse /mișcările inimii)/64

4.9 Patimile asociate fiecărei ispite și virtuțile vindecătoare corespunzătoare / 73

5. Ispitele din preajma morții / 77

6. Lupta cu ispita / 87

- 6.1 Ispitele de la *lume* / 89
- 6.2 Ispitele de la *trup* / 95
- 6.3 Ispitele de la *diavol* / 100
- 6.4 Rolul preotului și al Sfințelor Taine / 106

III. Consecințele căderii / 110

7. De la ispită la patimă

- 7.1 Ce sunt răul, păcatul și patima / 110
- 7.2 Iubirea de sine – originea tuturor patimilor / 118
- 7.3 Cum se transformă ispitele în patimi / 119
 - 1. Lăcomia pântecelui (din ispita de jos) / 120
 - 2. Desfrânarea (din ispita de jos / din ispita din afară) / 121
 - 3. Iubirea de arginți (din ispita din față / dinlăuntru) / 124
 - 4. Mânia (din ispita din față) / 126
 - 5. Întristarea, frica, grijile și îngrijorarea (din ispita din spate / dinlăuntru) / 129
 - 6. Akedia (din ispita din spate / dinlăuntru) / 132
 - 7. Slava deșartă (din ispita de sus) / 135
 - 8. Mândria (din ispita de sus / dinlăuntru) / 136
- Patimi derivate din mândrie: Invidia și judecarea aproapelui (din ispita dinlăuntru / din față) / 140

8. Deznădejdea / 147

- 8.1 Ce este deznădejdea? / 147
- 8.2 Cauzele deznădejdiei/deprimării / 149
- 8.3 Leacuri preventive / 152
- 8.4 Leacuri și sfătuiri / 156

9. Impostura și erezia / 161

- 9.1 Erezia: definiție, cauze, consecințe / 161
- 9.2 Catolicismul / 167
- 9.3 Protestantismul / 176
- 9.4 Monofizitismul / 194
- 9.5 Ecumenismul / 196
- 9.6 Religiile necreștine / 204
- 9.7 New Age (și sincretismul) / 209

9.8 Antihristul / 212

9.9 Ateismul / 214

9.10 Concluzie / 217

10. Sinuciderea / 218

10.1 Motivație, efecte, leacuri preventive / 220

10.2 Eutanasia și încrâncenarea terapeutică / 227

10.3 Incinerarea / 230

CONCLUZII: NĂDEJDE ȘI MÂNTUIRE / 237

BIBLIOGRAFIE / 243

I. Fundamente ascetice și psihoterapie duhovnicească

1. Asceza sau psihoterapia ortodoxă

Orice lucrare duhovnicească începe cu o înțelegere corectă a sensului ei. În tradiția ortodoxă, asceza nu este o practică rezervată monahilor și nici o formă de autoflagelare. Dimpotrivă, este un mod de viață care vindecă omul din interior, redându-i libertatea pierdută prin păcat. De aceea, Părinții vorbesc adesea despre asceză ca despre o „psihoterapie duhovnicească”, o lucrare prin care omul își curăță patimile și își restaurează chipul lui Dumnezeu. Pentru a înțelege cele opt rădăcini ale păcatului, trebuie mai întâi să înțelegem temelia vindecării: asceza.

1.1 Definiție

Atunci când unii oameni aud astăzi cuvântul „asceză”, îl asociază imediat cu o viață dură, cu lipsuri, cu nevoițe excepționale, specifice marilor pustnici. (AVP, pp. 7-8) Însă Tradiția Bisericii arată limpede că asceza este nu doar privilegiu al monahilor, ci chemarea fiecărui creștin. (PIVF2, p. 57) Ea înseamnă mai puțin a fugi în pustie și mai mult a-ți ordona viața după Evanghelie. (AVP, p. 64)

Mitropolitul Hierotheos Vlachos definea asceza ca pe „strădania de a supune voința noastră voinței lui Dumnezeu”. (MHV2, p. 174; AVP, p. 64) Cu alte cuvinte, arăta arhim. Vasilios Papadaki, asceza înseamnă împlinirea poruncilor, trăirea Evangheliei și orientarea vieții spre ținta ei ultimă: îndumnezeirea. (AVP, p. 8)

Asceza este, deci, un proces de vindecare interioară. Ea operează asupra voinței, a dorințelor, a imaginației, asupra felului în care omul răspunde ispitelor și se raportează la lume. Fără să fie o negare a trupului, presupune o curățire a lui de patimi, pentru ca sufletul să-și poată împlini menirea. Asceza „nu înseamnă chinuirea trupului, cum înțeleg unii asceza, ci curățirea lui de patimi”, arăta părintele profesor Ilarion Felea, sfânt canonizat în 2025, mucenic în temnițele comuniste. Avva Pimen din Pateric a fost cândva întrebat de avva Isaac cum au întrebuințat unii asprimea chinuindu-și trupul lor și i-a răspuns: „Noi nu ne-am învățat să fim omorători de trupuri, ci de patimi.” (PIVF2, p. 58)

Asceza ca lucrare de curățire

Imaginea preferată de mulți Părinți pentru a descrie viața ascetică este aceea a unei grădini. Prin păcat, spune sfântul Ilarion Felea, sufletul devine „o cetate plină de ruine și buruieni”. Asceza este tocmai lucrarea prin care omul smulge buruienile pătimilor pentru a face loc virtuților. Curățirea aceasta este condiția absolut necesară pentru restaurarea în noi a chipului lui Dumnezeu. (PIVF2, p. 58)

În vreme ce mulți, deși botezați, aleg să trăiască fără limite, fără înfrânare, fără reguli, asceza revelează adevărata libertate: libertatea de păcat. (AVP, p. 8) Din păcate, oamenii acceptă cu ușurință să facă eforturi susținute pentru scopuri trecătoare - carieră, bani, reputație -, dar se arată adesea nerăbdători atunci când vine vorba să lupte pentru bunuri veșnice. Părinții pun această contradicție în evidență: cum se face că pentru ceea ce nu ne rămâne după moarte muncim cu zel toată viața, iar pentru ceea ce rămâne în veșnicie suntem atât de nepăsători? (AVP, p. 9)

Asceza nu este împotriva trupului

Unul dintre cele mai persistente mituri este acela că asceza ar fi sinonimă cu torturarea trupului sau cu negarea lui. Biserica a respins mereu exagerările rigoriste. Sfântul Ilarion Felea atrage atenția că există o cumpănă: în măsura în care dăm prea mult trupului, luăm de la suflet; dar și invers, o neglijare nesăbuită a trupului vatamă lucrarea duhovnicească. De aceea sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Să ne îngrijim de trup atât cât să poată merge pe urmele sufletului.” (PIVF2, p. 59)

Asceza presupune deci o grijă echilibrată pentru trup: sănătate, hrană cumpătată, muncă, odihnă, curăție, recreație. Extremismele sunt excluse. Biserica condamnă atât abuzurile (beție, îmbuibare, lene, consumul de substanțe vătămătoare), cât și excesele ascetice care distrug trupul fără folos duhovnicesc. (PIVF2, pp. 59-60)

O lucrare universală

Este important de subliniat că asceza nu este un domeniu rezervat „profesioniștilor” vieții duhovnicești. Nu există creștin care să fie scutit de practicarea virtuților: cumpătare, curăție, răbdare, iertare, rugăciune, milostenie. Niciunul nu poate trăi în desfrâu, beție, minciună, ură, certuri, petreceri fără discernământ, crezând că acestea pot coexista cu viața creștină. Sfântul Ilarion Felea spune tranșant: „Nu se împacă religia cu patimile omului, cum nu se împacă focul cu apa și lumina cu întunericul.” (PIVF2, pp. 58-59)

În cele din urmă, asceza conduce către adevărata libertate: libertatea de patimi, libertatea de a iubi, libertatea de a fi om întreg. De aceea, Părinții repetă neobosit că asceza, departe de a fi o povară, este calea către fericire, pace și viață veșnică.

1.2 Asceza în viața primilor oameni

Tradiția ortodoxă arată că Adam nu a fost creat într-o stare de desăvârșire finală, ci la începutul unui drum de creștere duhovnicească. Pomul cunoștinței nu era rău în sine; sfântul Grigorie Teologul spune că era doar „nepotrivit pentru mâncat la vremea aceea”, fiindcă reprezenta „contemplarea la care nu pot ajunge începătorii.” (AVP, pp. 31-32) Mitropolitul Hierotheos Vlachos explică faptul că Adam trebuia mai întâi „să se statornicească în starea de iluminare”, iar pomul ar fi fost primit „la vremea potrivită, după ce s-ar fi antrenat duhovnicește.” (AVP, pp. 32-33) Interdicția divină era, așadar, pedagogică, menită să-l maturizeze duhovnicește.

Deși Adam avea în el chipul lui Dumnezeu, el trebuia să ajungă la asemănare prin alegerile lui libere, ceea ce însemna că putea și să se abată de la Dumnezeu. Ispita șarpelui a făcut vizibilă această posibilitate, astfel încât ascultarea lui să fie un act liber și valoros, pentru că, după cum spune Sfântul Ioan Damaschin, omul nu poate dobândi virtutea fără să fie pus la încercare. (JCL1, p. 33)

Părinții subliniază că esența căderii a fost nu poftirea unui fruct, cât mai degrabă încercarea de îndumnezeire autonomă. Părintele Gheorghe Kapsanis rezumă: Adam și Eva au dorit să devină dumnezei „nu în conlucrare cu Dumnezeu, ci în chip egoist și autonom”, iar acest egoism i-a despărțit de Dumnezeu și a dus la moartea duhovnicească. (AVP, p. 41)

Părinții spun că Adam a fost creat bun și trăia doar în bine, necunoscând răul decât ca posibilitate arătată de șarpe. Căderea a avut loc atunci când a dorit să devină „dumnezeu fără Dumnezeu”, rupându-se de har, ceea ce a adus moartea sufletească și o profundă dezordine în întreaga sa fire. (JCL, pp. 34-35)

De aceea Scriptura vorbește despre moarte „în ziua” neascultării, deși Adam trăiește mult timp după aceea. (AVP, pp. 44-45) Sfântul Ioan Gură de Aur explică: „Adam n-a murit atunci trupește, ci a murit prin păcat. [...] Moartea sufletului este păcatul.” (AVP, pp. 48-49) Sfântul Grigorie Palama numește această despărțire de har „moartea adevărată.” (AVP, pp. 49-50)

Despărțirea de Dumnezeu l-a lipsit pe om de dimensiunea duhovnicească ce îi dădea plinătate și sens. De aceea, chiar dacă omul căzut crede că trăiește, în realitate se află într-o moarte lăuntrică ce vine din

propria sa îndepărtare de Lumină, nu dintr-o pedeapsă, cum arăta sfântul Irineu. (JCL1, pp. 37-38)

Totuși, Dumnezeu nu îngăduie distrugerea firii omenеști. Viața prelungită a lui Adam arată dorința divină de a-i oferi omului timp pentru pocăință și întoarcere. Dacă Dumnezeu ar fi vrut nimicirea lui, moartea trupească ar fi urmat imediat morții sufletești. (AVP, pp. 50-51) Stricăciunea, suferința și moartea devin astfel, paradoxal, mijloace pedagogice: „au scopul de a-l cuminți, de a-l smeri pe om și de a-l conduce la pocăință.” (AVP, p. 51)

Adam fusese creat să vadă lumea în lumina lui Dumnezeu, dar prin păcat și-a pierdut această vedere duhovnicească și a rămas doar cu o percepție trupească și limitată. (JCL1, pp. 42-43) Înainte de cădere, sufletul lui Adam se afla „pe treapta iluminării”, într-o comuniune neîntreruptă cu Dumnezeu; îndumnezeirea era scopul final. Prin ruperea de har, mintea se întunecă, trupul își impune dominația, iar omul pierde și iluminarea, nu doar îndumnezeirea. De acum, el trebuie să parcurgă treapta curățirii pentru a putea reveni la iluminare și, în cele din urmă, la unirea cu Dumnezeu. Asceza devine astfel calea de vindecare și restaurare a firii căzute. (AVP, pp. 58-59)

Adam și Eva fuseseră creați să-L vadă pe Dumnezeu în toate lucrurile, dar prin alegerea egoistă de a se bucura de creaturi în afara Lui, au pierdut această orientare duhovnicească, iar sufletul și trupul nu mai puteau funcționa împreună spre scopul rânduit de Dumnezeu. (JCL1, pp. 56-57, 100-103)

Până și osteneala zilnică, introdusă după cădere, este interpretată ca leac. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că porunca „în sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta” (Facerea 3, 19) este mai puțin o pedeapsă, cât „un mod de cumințire și un leac pentru rănilor provocate de păcat.” (AVP, p. 61)

1.3 Chipul lui Dumnezeu

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și chemat spre asemănarea cu El, aceasta fiind o învățătură directă a Revelației divine (Facerea 1, 27). (PT, p. 56)

Dar care sunt însușirile ce definesc acest chip al lui Dumnezeu în om? În primul rând, omul a primit stăpânirea asupra lumii create, asemenea Atotțiitorului, Care domnește peste toate făpturile, inclusiv asupra îngerilor și a oamenilor.

O a doua însușire este darul creativității. Majoritatea oamenilor simt nevoia să aducă ceva nou în lume, fie sub forma unei opere de artă, a unei idei științifice sau a unui gând original care izvorăște din propria minte. (PT, pp. 56-57)

În al treilea rând, omul a fost înzestrat cu un suflet nemuritor, după chipul veșniciei lui Dumnezeu. (PT, p. 57; MHV2, p. 191) Acest suflet posedă unicitate, libertate, nemurire, rațiune capabilă de gândire abstractă și simțire prin care poate percepe sfințenia și frumusețea lui Dumnezeu – toate acestea fiind caracteristici esențiale ale chipului dumnezeiesc. (PT, p. 57)

Totuși, aceste însușiri sufletești nu sunt exclusive omului; ele se regăsesc și la îngeri. Diferența însă este că doar omul a primit suveranitatea asupra lumii vizibile și puterea de a crea. Îngerii nu stăpânesc lumea și nu creează independent; despre ei Scriptura spune: „Îngerii sunt toți duhuri slujitoare, trimise ca să slujească, pentru cei ce vor fi moștenitorii mântuirii” (Evrei 1, 14). Prin urmare, în planul Creatorului, omul a fost chemat să fie chiar mai presus de îngeri. (PT, p. 57)

După ce au încălcat porunca în Rai, ochii lui Adam și ai Evei „s-au deschis” și au înțeles unde i-a dus amăgirea șarpelui; au văzut capcana în care au căzut și adâncul în care s-au prăbușit. Atunci au descoperit că „erau goi”, adică lipsiți de nevinovăția de mai înainte, rămași fără strălucirea sfințeniei și fără harul lui Dumnezeu, Care le dăruise înainte tărie, frumusețe și puritate. Păcatul dezbracă sufletul de veșmântul dumnezeiesc al harului. De aceea, de la Adam și până astăzi, fiecare om, după cădere și după orice păcat, simte imediat mustrarea conștiinței, rușinea și goliciunea lăuntrică, venite din împuținarea sau pierderea harului. (PIVF1, p. 298)

Odată cu pierderea harului, în om se petrece o altă schimbare dureroasă: chipul lui Dumnezeu se acoperă de întuneric în suflet, lucru care se vede în mintea tulburată, în voința slăbită, în inima pângărită și în firea omului care cade în patimi. Păcatul întunecă, răvășește și amortește mintea omului. (PIVF1, pp. 298-299) Moartea este, de asemenea, urmarea și pedeapsa păcatului. Când harul se pierde, sufletul moare, mintea se stinge, inima se usucă, voința slăbește, iar în cele din urmă moare și trupul. Iar moartea trupului oprește răul, pentru ca păcatul să nu devină fără sfârșit și nemuritor. (PIVF1, pp. 306-307)

1.4 Refacerea chipului lui Dumnezeu în om

După ce am lămurit ce înseamnă chipul lui Dumnezeu așezat în om, se cuvine acum să vedem cum poate fi el restaurat și cum poate omul să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu prin lucrarea virtuților și prin viață duhovnicească.

Sfinții Părinți arată limpede că există o diferență între „chipul” și „asemănarea” lui Dumnezeu în om. Chipul este dăruit omului la naștere, în vreme ce asemănarea se dobândește prin nevoință, prin trăire morală și prin efort duhovnicesc. (PIVF1, p. 56)

Chipul lui Dumnezeu este un dar permanent, neînstrăinabil, pus în om o dată pentru totdeauna. Asemănarea însă, adică apropierea deplină de Dumnezeu, nu a fost dată omului gata desăvârșită de la început. Omul trebuia să aleagă liber calea spre Dumnezeu și să lucreze cu stăruință pentru a deveni asemenea Lui. Această creștere lăuntrică, această dezvoltare a chipului prin lucrare virtuoaasă, este ceea ce Părinții numesc asemănarea cu Dumnezeu. Asemănarea este deci o realitate în mișcare, care se împlinește treptat. (PT, p. 58)

Relația dintre chip și asemănare poate fi înțeleasă asemenea legăturii dintre sămânță și recoltă, ori dintre materia brută și produsul desăvârșit. Nu poate exista recoltă fără sămânță, dar recolta întrece cu mult semințele din care a răsărit. Tot astfel, chipul este darul inițial, care rămâne în om, iar asemănarea reprezintă ceea ce omul poate ajunge prin trăirea virtuților, prin împodobirea chipului primit la început. (PT, p. 58)

Chipul lui Dumnezeu rămâne în om și după căderea în păcat, dar nu mai este văzut sau luminat în omul căzut, fiind ascuns și întunecat. (JCL1, pp. 20-21) Hristos este numit „al doilea Adam” pentru că a împlinit ceea ce Adam nu a reușit să ducă la capăt. De fapt, omul a fost creat după chipul lui Hristos, iar scopul său era să ajungă să semene din ce în ce mai mult cu Hristos. Chiar dacă Adam este strămoșul nostru, el a fost făcut după chipul Celui care urma să vină, Hristos, și nu invers. (JCL1, pp. 22-23) Astfel, omul, creat inițial după chipul lui Dumnezeu, ajunge să își regăsească asemănarea cu Hristos, Care este fără păcat, prin trăirea virtuților. (JCL1, pp. 25-26) Restaurarea omului, arată sfântul Grigorie de Nyssa, a fost cu puțință doar prin coborârea lui Dumnezeu Însuși, Care, luând firea omenească, a vindecat-o dinlăuntru și a ridicat-o din nou la viața și comuniunea cu Dumnezeu. (MT, pp. 139-140)

Puterea Celui Preaînalt, lucrată prin Duhul Sfânt în trupul neprihănit al Fecioarei, a adus în lume pe „Omul cel Nou”, Hristos, în Care întreaga creație se înnoiește. Cuvântul întrupat devine puntea dintre omul căzut și viața cea nouă, iar firea omenească, unită cu El, este îndumnezeită și înviată. (MT, pp. 146-147) Prin intrarea în Biserică (noua creație a lui Hristos) omul trăiește o naștere duhovnicească, iar adevărata lui demnitate stă în chipul lui Dumnezeu sădit în el, care îl cheamă la viața veșnică; de aceea moartea este împotriva firii omenești. (MT, pp. 148-149)

Adam a fost creat având de la început o anume asemănare cu Dumnezeu, pe care avea menirea să o ducă la desăvârșire. Omul era îndreptat spre Dumnezeu încă de la început și purta în sine toate virtuțile, sădite în firea sa, nu adăugate ulterior. Sfinții Părinți arată că omul a fost înzestrat din clipa creației cu tot ce este bun și virtuos, iar aceste calități existau în germene, pregătite să se dezvolte. Deși virtuțile erau deja în el, Adam trebuia să le pună în lucrare și să le facă să crească până la

desăvârșire. Sfântul Vasile cel Mare explică de asemenea că avem în noi prin naștere „chipul” lui Dumnezeu, iar „asemănarea” se dobândește prin alegerea și voința omului. Astfel, prin liberul arbitru și prin efortul personal, omul devine cu adevărat asemenea lui Dumnezeu. Virtuțile se arată și cresc treptat, pe măsură ce omul colaborează cu harul divin și trăiește în comuniune cu Dumnezeu. (JCL1, pp. 15-18) ~

Dar primii oameni din Rai au ales neascultarea, iar drumul asemănării cu Dumnezeu a fost abandonat pentru o vreme îndelungată. Chipul dumnezeiesc din om nu s-a pierdut, dar s-a alterat atât de mult, încât abia mai putea fi recunoscut. Stăpânirea asupra creației, care trebuia să fie o lucrare în armonie cu voia lui Dumnezeu, s-a transformat în abuz și distrugere. Darul creativității, menit să fie folosit spre bine, s-a întors adesea către invenții rele în domeniul științei, tehnicii și culturii. Iar mintea omului, făcută pentru cunoașterea celor duhovnicești și pentru dialog cu Creatorul, s-a înstrăinat, ajungând să comunice cu duhurile căzute și să deprindă de la ele multe lucruri vătămătoare. (PT, pp. 58-59)

Așa s-a ajuns ca chipul lui Dumnezeu din noi să fie corupt și denaturat. Dar Domnul Iisus Hristos, prin Pătimirea Sa, a ridicat din nou acest chip pentru întreaga omenire. Fiecare persoană primește, prin credința în Hristos și prin lucrarea harului Duhului Sfânt, posibilitatea de a-și restaura acest chip. Biserica Ortodoxă are nenumărate mărturii despre oameni la care această înnoire s-a împlinit; ei sunt sfinții. Citind viețile lor, vedem cum arată un om vindecat și înnoit de Hristos: nu doar că fug de orice păcat, ci redobândesc chiar unele trăsături ale lui Adam dinainte de cădere.

Astfel, sfinți din Rusia precum Serghie de Radonej și Serafim de Sarov au ajuns la o asemenea curăție, încât animalele sălbatice li se supuneau, iar Sfântului Gherasim de la Iordan i-a slujit un leu, a cărui rană fusese vindecată de el. Oamenii care ajung la o asemenea viață sunt numiți sfinți, pentru că, asemănându-se cu Hristos, au redobândit asemănarea cu Dumnezeu.

Această apropiere de Dumnezeu nu are hotar; omul se poate ridica neîncetat spre El, până la îndumnezeire. Este cutremurător să ne gândim că ființa omenească, limitată și atinsă de păcat, poate, prin har, să se unească cu Dumnezeu Cel sfânt și necuprins. Iar aceasta este menirea pentru care a fost creat omul. (PT, pp. 59-60)

Sfântul Vasile cel Mare învață că primul pas prin care omul își poate însuși roadele Întrupării lui Hristos este credința, adică primirea deplină și fără îndoială a Revelației ca adevăr mântuitor. A doua treaptă este Botezul, prin care cel credincios intră în taina morții și învierii Domnului. În cele din urmă, a treia condiție este viața trăită după poruncile lui Hristos. Această viață are două laturi: una negativă (lepădarea de tot ce rupe legătura omului cu Dumnezeu) și una pozitivă (strădania de a împlini voia

lui Dumnezeu, arătată în poruncile Sale). Toate poruncile, oricât ar fi de numeroase, se adună în porunca iubirii: iubirea față de Dumnezeu și iubirea față de aproapele. (MT, pp. 133-134)

Sfântul Siluan Athonitul arată că refacerea chipului lui Dumnezeu în om se vădește în creșterea iubirii pentru Dumnezeu în sufletul omului: mai întâi atunci când omul se teme să nu-L întristeze prin păcat; apoi când mintea i se curăță de gânduri; iar mai apoi când simte lucrător harul în suflet. Iubirea desăvârșită este atunci când harul Duhului Sfânt umple și sufletul, și trupul, iar trupul celui ce păstrează acest har devine după moarte sfinte moaște, asemenea prorocilor, mucenicilor și cuvioșilor. (CSA, p. 88)

Sfinții Părinți învață că mintea trebuie să locuiască în inimă și să rămână acolo în rugăciune, fără să se risipească prin simțuri în cele din afară. Rugăciunea minții arată vindecarea sufletului, iar lipsa ei este semn de boală sau moarte lăuntrică, căci sufletul fără rugăciune se usucă asemenea trupului lipsit de hrană. (ISA, p. 69)

Unirea deplină și veșnică cu Dumnezeu se va împlini la sfârșitul veacurilor. Atunci cei dreپți vor primi pe deplin harul și bunătățile pe care în viața aceasta le-au cunoscut doar ca o arvună sau o pregustare. Ei vor deveni cu totul duhovnicești, ajungând la îndumnezeire și vor împărtăși viața Sfintei Treimi, fără ca o nouă cădere să mai fie cu putință. (MT, p. 135)

Sfinții Părinți arată că desăvârșirea omului în Dumnezeu nu cunoaște niciodată un hotar. Sfântul Grigorie Sinaitul spune că, în veacul ce va să vină, îngerii și sfinții „nu vor înceta vreodată să sporească în har”. În același duh, fiind întrebat dacă cei dreپți înaintează neconținut în vederea lui Dumnezeu în viața veșnică, Sfântul Grigorie Palama răspunde limpede: „Este limpede că înaintează la nesfârșit”. (MHV3, p. 173)

Această învățătură arată că omul nu ajunge niciodată la o stare de desăvârșire statică, nici măcar în Împărăția lui Dumnezeu. Chipul lui Dumnezeu, dăruit omului de la creație, este o realitate stabilă, așezată în ființa sa, însă asemănarea reprezintă o mișcare continuă spre Dumnezeu, o înaintare fără sfârșit în comuniunea cu El. Chiar și în veacul viitor, omul va crește neîncetat în cunoaștere, iubire și luminare, fără a epuiza vreodată bogăția dumnezeiască. (MHV3, pp. 173-174)

În această lumină se înțelege și taina Bisericii, care nu este o simplă instituție religioasă, ci este un organism viu, Trupul lui Hristos, în care omul primește viață și se vindecă lăuntric. (MHV3, p. 174) Prin unirea cu Hristos, omul este ridicat treptat din stricăciunea păcatului și este ajutat să urce neîncetat treptele desăvârșirii, atât în viața de acum, cât și în veșnicie. Astfel, Hristos Se arată ca Viața lumii și a fiecărui om, Cel Care restaurează chipul dumnezeiesc din om și îl conduce spre o asemănare tot mai adâncă și fără sfârșit cu Dumnezeu.

2. Cei 3 uriași ce merg înaintea păcatelor

Dacă, prin unirea cu Hristos în Biserică, omul este chemat la o creștere neconținută spre asemănarea cu Dumnezeu, se cuvine să înțelegem și piedicile care se opun acestei înaintări duhovnicești.

Vom începe prin lămurirea unei întrebări fundamentale: pe cine atacă diavolul cu precădere, asupra cui își îndreaptă ura și în ce condiții are o mai mare putere de lucrare. Tradiția patristică este foarte clară în această privință: nimeni nu este ocolit de atacurile lui. Ura lui față de om este atât de profundă, încât Sfinții Părinți afirmă că, dacă Dumnezeu nu ar susține lumea prin iubirea Sa, vrăjmașul ar urmări nimicirea ei.

Această ostilitate s-a manifestat chiar și față de Însuși Hristos. Sfânta Scriptură consemnează ispitirile din pustie, când, după Botez, Domnul a fost dus de Duhul Sfânt pentru a fi ispitit de diavol (Matei 4,1). Totuși, acestea nu au fost singurele atacuri îndreptate împotriva Sa. Pe tot parcursul vieții Sale pământești, și până în ceasul din urmă, diavolul a lucrat prin oameni, insuflând gânduri de împotrivire și ură.

Aceeași realitate se regăsește și în viața fiecărui om. Diavolul îi atacă pe oameni cu o intensitate uneori înfricoșătoare, fiind animat de ură și invidie. El nu poate suporta slava la care sunt chemați cei ce se nevoiesc duhovnicește și luptă pentru mântuire. De aceea, potrivit modului nostru de viață și nivelului de creștere duhovnicească la care ne aflăm, primim diferite lovituri și ispite din partea lui. (MHV2, p. 244)

Sfântul Teognost arată că atunci când vrăjmașul simte că sufletul aspiră către o măsură înaltă a vieții duhovnicești, se grăbește să-l întâmpine cu încercări dure și tulburătoare. Atâta vreme cât omul rămâne sub stăpânirea patimilor, diavolul nu se tulbură prea mult, pentru că îl consideră deja câștigat și nu își descoperă adevărata cruzime. Însă, în clipa în care omul încearcă să se elibereze de această robie, izbucnește împotriva lui cu toată furia.

În mod special, diavolul se înverșunează împotriva celor care se roagă, deoarece rugăciunea este cea mai puternică armă împotriva lui. Omul care se roagă cu stăruință atrage asupra sa mânia demonilor. Sfântul Marcu Ascetul explică faptul că atunci când diavolul vede că mintea se roagă din inimă, provoacă ispite mari. Într-adevăr, încercările cele mai grele sunt îngăduite celor care au dobândit virtuți înalte, mai ales darul rugăciunii minții sau al inimii.

De aceea, nu este întâmplător faptul că, ori de câte ori omul se pregătește pentru rugăciune, diavolul se pregătește la rândul său pentru luptă. Așa cum învață Nil Ascetul, războiul purtat între oameni și duhurile necurate are, în esență, un singur scop: împiedicarea rugăciunii duhovnicești. (MHV2, p. 245)